

Professionalisering in het montessori-onderwijs: opleiding, begeleiding en cursussen

Status van deze notitie

In deze notitie staan de bevindingen en aanbevelingen van het Montessori kenniscentrum ten aanzien van de stand van zaken rond professionalisering in het Nederlandse montessori onderwijs. De opzet is dat deze bevindingen en aanbevelingen met en in de secties en andere relevante groepen besproken worden zodat er vervolgstappen gezet kunnen worden en er nieuwe initiatieven ontstaan op het gebied van professionalisering. Cursussen en nascholingen op maat blijven in deze notitie nog buiten beschouwing. Inmiddels hebben velen gereageerd op deze notitie en hebben wij een aantal aanpassingen gedaan met betrekking tot foute en/of onvolledige informatie (december 2009). Indien U nog storende fouten ontdekt of op onvolledige informatie stuit, dan horen wij dat graag via kenniscentrum@montessori.nl Informatie over onze activiteiten zijn te lezen in de nieuwsbrief, in Montessori Mededelingen en op de NMV website.

1. Inleiding

In zijn ambitieplan 2008-2012 heeft het NMV-bestuur zich onder het hoofdstuk 'Opleiding en Ontwikkeling' de volgende doelen gesteld:

'In 2012 beschikken alle montessorischolen die lid zijn van de NMV over personeel dat beschikt over voldoende montessori deskundigheid, overeenkomstig de eisen die door de commissie Toelating en Erkenning zijn gesteld.

In 2012 is er in Nederland een kwalitatief hoogwaardig aanbod aan opleidingen en bij- en nascholingscursussen, dat erkend en gecertificeerd is door de NMV.

In 2012 is er een voldoende aanbod aan directeuren die leiding kunnen geven aan montessorischolen'.

Om deze ambities te realiseren moet de komende jaren een aantal stappen gezet worden om de afstemming te verbeteren tussen de functies op montessorischolen en het aanbod aan opleidingen en trainingen.

Deze notitie is daartoe een eerste stap. In de notitie wordt in beeld gebracht welke opleidingen, cursussen en andere vormen van begeleiding er nu zijn voor de verschillende functies. Daarbij wordt de vraag meegenomen of opleidingen en cursussen een door de NMV erkend diploma of certificaat opleveren.

De kwaliteit van opleiding, begeleiding en cursussen wordt in deze notitie niet besproken. Dat zal onderdeel vormen van een door het kenniscentrum begeleide procedure waarbij certificering voor producten en diensten vanuit de NMV wordt vastgelegd. Deze procedure zal in het najaar van 2009 op gang komen.

Uit de beschrijving van de afstemming tussen vraag (de functies die er zijn) en aanbod komt naar voren waar knelpunten liggen. De notitie geeft per sectie aanbevelingen hoe deze aangepakt kunnen worden. Aan het eind van de notitie volgt een voorstel over de planning van activiteiten om de aanbevelingen te bespreken en uit te voeren.

De informatie voor het schrijven van deze notitie is verkregen door het lezen van documenten en door het voeren van gesprekken met vertegenwoordigers van secties, opleidingen en begeleidingsdiensten.

2. Het jonge kind

<i>Functie</i>	<i>Aanbod</i>	<i>Aanbieder</i>	<i>Duur + kosten</i>	<i>NMV certificaat</i>
Peuterleidster, leidster kinderdagverblijf	Basismodule	Leden van de kwaliteitscommissie	16 x 3uur €650,-	Ja
Directeur instelling	Geen			
Begeleider	I.o			

buitenschoolse opvang				
Begeleider VVE	Geen			
OOP	Geen			

Peuterleidsters en leidsters kinderdagverblijf

Op dit moment wordt alleen de basismodule jaarlijks aangeboden. Inhoudelijk is de cursus gebaseerd op het door de sectie gemaakte en aanvaarde profiel montessori peuterleidster. Een voorwaarde tot erkenning als montessori peutergroep is het in dienst hebben van door de NMV gecertificeerde leidsters.

Een jaarlijks wisselend aantal leidsters neemt deel aan de cursus, maar er zijn veel afvallers. Mogelijk is het niveau van de cursus te hoog gegrepen voor de doelgroep of komen verwachtingen van de deelnemers niet overeen met de vorm en inhoud van de cursus.

Aanbevelingen

Houd vorm en inhoud van de cursus tegen het licht en bevrraag tevens de deelnemers over hun ervaringen.

Zorg ervoor dat de cursusgevers niet tevens de kwaliteit van de peutergroepen beoordelen. Nu wordt de basismodule aangeboden door leden van de kwaliteitscommissie. De kwaliteitscommissie is tevens visitatiecommissie. Dit is een ongewenste combinatie omdat belangen daardoor met elkaar verstrengeld raken.

Directeur van een instelling

Begeleider buitenschoolse opvang

Begeleider VVE

OOP

Voor deze functies in het werkveld van deze sectie bestaat nog geen montessorischoling. Er zijn plannen voor verdere ontwikkeling (met name voor begeleider buitenschoolse opvang), maar deze zijn nog niet met het NMV bestuur doorgesproken.

Aanbeveling

Onderzoek of een koppeling tussen bovenstaande functies en gecertificeerde montessorideskundigheid wenselijk en praktisch uitvoerbaar is.

3. Basisonderwijs

<i>Functie</i>	<i>Aanbod</i>	<i>Aanbieder</i>	<i>Duur + kosten</i>	<i>NMV certificaat</i>
Studenten	Opleiding tot montessori basisschool leraar, voltijd en deeltijd	Pabo's	Initieel 2-4 jaar; postinitieel 2 jaar	NMV diploma
Montessori-onderwijs-assistenten	Geen			
Bevoegde montessori leraren	Nascholing	Begeleidingsdiensten	Afhankelijk van de vraag	Nee
Bevoegde montessori leraren	Montessori kindvolgsysteem	Kerngroep MKVS		NMV licentiehouderschapdocument
Bevoegde montessori leraren	In ontwikkeling: Verdiepingscursus/kopopleiding Montessori en	Hogeschool Edith Stein	75 uur € 800,-	Nee

	management			
Bevoegde montessori leraren	In ontwikkeling: Professionele montessori master of education	Centrum Nascholing Amsterdam	2 jaar, 20 uur p.w. € 4000,-	Nee
Bevoegde montessori leraren	Kweekvijver: oriëntatie op leidinggeven	Algemene Vereniging Schoolleiders	60 contacturen+ coaching, zelfstudie, intervisie	Nee; nog niet aangeboden. Startdatum wordt aangekondigd via de nieuwsbrief en MM
Directeuren	Directeurencursussen	1. René Meijer. 2. Wim Voskuilen	1. R. Meijer: 2008-2009: 12 bijeenkomsten € 885,00 (inclusief reader en syllabus) 2. W. Voskuilen: niet aangeboden	1. R. Meijer: Certificering met één jaar verlengd 2. W. Voskuilen: niet aangeboden
Montessori pabo opleiders	Geen			
OOP	Geen			
IB'ers (intern begeleiders)	geen			

Studenten

Er zijn negen pabo's met een montessoriprofilering. Deze pabo's hebben een relatief klein aantal studenten voor de montessoriprofilering. Voor de vraag uit het veld is dit aantal in feite te klein.

Er is wel een kader waarbinnen de montessoriprofileringen van de pabo's werken, maar dit wordt nog niet getoetst in een visitatieprocedure.

Er worden soms diploma's uitgereikt zonder montessori praktijkaantekening.

Zowel uit gesprekken met leden van de sectie als met opleiders komt onvrede naar voren over de afstemming tussen de theorie en de praktijk op de scholen. Kennelijk is hierover onvoldoende overleg tussen de pabo's, de scholen en de sectie basisonderwijs.

Aanbevelingen

Onderzoek de mogelijkheden om meer montessori studenten te werven.

Zorg in afstemming met de andere secties van de NMV voor een visitatieprocedure van de opleidingen.

Zorg dat het onderdeel van beleid van scholen wordt om nog montessori-onbevoegd personeel het vereiste diploma te laten behalen.

Start een open overleg tussen opleiders en leraren en schoolleiders om wederzijdse vragen, verwachtingen en punten van kritiek met elkaar te bespreken.

Onderzoek samen met de opleiders of het project 'opleiden in de school' bijdraagt aan verbetering van de inhoudelijke afstemming tussen opleidingen en scholen. Indien dit het geval is, onderneem dan actie om meer montessori opleidingsscholen te starten.

Montessori onderwijsassistent po

Op verzoek van NMV bestuur en sectiebestuur onderzoekt het kenniscentrum de mogelijkheid om een module 'montessori onderwijsassistent' voor po (en eventueel vmbo onderbouw) op ROC's te ontwikkelen. Mogelijk kan deze module samen met de daltonscholen opgezet worden.

Bevoegde montessori leraren

a. Cursussen en begeleiding van scholen

Bij het aanbieden van begeleiding van leraren en scholen zijn de begeleidingsdiensten en (contractpoten van) pabo's in feite concurrenten van elkaar. Binnen de WMO zijn

afspraken gemaakt over het regionaal werkgebied van pabo's en tussen pabo's en begeleidingsdiensten geldt eveneens een gentleman's agreement. Het is de vraag of deze werkwijze nog houdbaar is. Het aanbieden van begeleiding in 'passend onderwijs' is een voorbeeld. Verschillende begeleidingsdiensten hebben veel geïnvesteerd in hun montessori begeleiders en willen deze investering ook beloond zien door afname van de scholen. De commerciële nascholingen van pabo's zetten een zelfde aanbod in de markt. Dit soort belangentegenstellingen kan het samen vormen van de vierde sectie binnen de NMV bemoeilijken. Opleiders en begeleiders zijn op een constructieve manier met elkaar in gesprek om hun strategie te bepalen voor de toekomst.

b. Montessori kindvolgssysteem
Zie onder f.

c. Verdiepingscursus/kopcursus 'Montessori en management'
De cursus is nog in ontwikkeling. Besloten is om de cursus nog niet te laten starten voordat de situatie rond de certificering helder is.

Aanbeveling
Zie onder f.

d. Professionele Montessori Master of Education
Dit curriculum is nog in ontwikkeling en zal in augustus 2010 worden aangeboden. Doelgroep, toekomstperspectieven en randvoorwaarden moeten nog in beeld worden gebracht en vergeleken met het andere scholingsaanbod.

Aanbeveling
Zorg voor duidelijke informatie naar het veld of per school met betrekking tot wederzijdse verwachtingen en investeringen in tijd en geld voor zowel de deelnemers als de directies.

e. Kweekvijver montessori schoolleiders
De Algemene Vereniging Schoolleiders (AVS) heeft het verzoek gedaan om in september 2009 te starten met het aanbieden van de cursus. Na overleg met het kenniscentrum is besloten dat de cursus dit jaar de status heeft van een pilot. Na afloop wordt met de deelnemers en de aanbieders geëvalueerd en besproken of en op welke wijze deze oriëntatie verder ingezet gaat worden.
NB. De startdatum van 1 oktober 2009 is tot nader orde uitgesteld. Te weinig aanmeldingen.

Aanbeveling
Zie onder f.

f. Overig aanbod
In principe kan iedereen een cursus ontwerpen en aanbieden. Sommige ervaren scholers en/of nascholers leveren op aanvraag scholing op maat. Het gaat daarbij niet alleen om cursussen in Nederland, maar ook in het buitenland, met name Oost Europa. Het verlenen van een NMV certificaat is voor de uitvoerders van groot belang, vooral vanwege de eisen die in Oost Europa gesteld worden. Vanuit de NMV is er onvoldoende zicht op de kwaliteit van deze cursussen in Nederland en het buitenland en er is nog geen procedure voor de certificering van programma's en uitvoerders.

Het MKVS heeft een NMV-erkenning. De NMV is mede-eigenaar en het MKVS wordt door de NMV erkend als een eigen kindvolgsysteem. Het MKVS heeft een plaats in de montessori-opleiding van leraren en heeft intern een eigen systeem van opgeleide, erkende begeleiders.

Aanbeveling

Zorg voor een procedure waarbij aanbieders de NMV via het kenniscentrum op de hoogte brengen van hun aanbod indien zij een certificaat willen aanvragen voor een programma. Via een vastgestelde procedure wordt het programma vervolgens beoordeeld en de certificering al dan niet vastgesteld. In de procedure wordt tevens meegenomen aan welke kwaliteitseisen uitvoerders van het programma dienen te voldoen.

Directeuren

Er zijn op dit moment twee cursussen voor directeuren van basisscholen. De uitvoering ervan hangt aan personen: René Meijer en Wim Voskuilen. Het sectiebestuur heeft de wens uitgesproken om tot één cursus voor directeuren te komen en de regie daarover is bij het kenniscentrum neergelegd. In het najaar 2009 wordt de uitkomst nader bekeken. Daarna kan, na eventuele aanvullingen en/of veranderingen, de cursus voor een jaar van start gaan. Na de eerste ronde van deze nieuwe cursus kan na een evaluatieprocedure tot (voorlopige)certificering worden overgegaan.

Aanbeveling

De cursus dient inhoudelijk aan duidelijke criteria te voldoen en dient niet persoonsgebonden te zijn in verband met de continuïteit.

OOP

Er is momenteel geen aanbod voor het OOP. De wenselijkheid van enige vorm van montessori deskundigheid, met name voor conciërges, is wel uitgesproken.

Aanbeveling

Onderzoek of er belangstelling bestaat voor het organiseren van een (korte) cursus voor montessori OOP.

IB'ers

Er is momenteel geen aanbod voor IB'ers. Aansluiten bij de directiecurcus wordt als lastig ervaren. Er is wel een wens om op een of andere manier de IB'ers te scholen om de juiste montessoriaanse ondersteuning aan scholen te kunnen bieden.

Aanbeveling

Onderzoek in samenwerking met het Montessori kenniscentrum hoe de scholingswens voor de IB'ers er uit ziet. Daarna kan een traject voor hen ontwikkeld worden.

Opleiding voor opleiders

Vanuit de WMO is naar voren gebracht dat het voor de continuïteit van opleiden en begeleiden van belang is dat er een 'opleiding voor opleiders' op de pabo wordt ontwikkeld.

4. Voortgezet onderwijs

<i>Functie</i>	<i>Aanbod</i>	<i>Aanbieder</i>	<i>Duur + kosten</i>	<i>NMV certificaat</i>
Studenten	Oriëntatie montessori	Een aantal (opleidings)scholen	Geen kosten Duur is wisselend	Nee
Studenten	Onderzoeken: Minor	Hogeschool van Amsterdam		Nee

	montessori/dalton tweedegraads lerarenopleiding			
Montessori-onderwijs-assistenten	Geen			
Bevoegde startende vmo-leraren	Basiscursus montessori voor nieuwe leraren	Centrum Voortgezet Montessori Onderwijs, HU	Tweedaagse cursus op locatie of op school	Nee
Bevoegde startende vmo-leraren	Basiscursus voor nieuwe leraren – schoolgebonden	Montessori deskundigen in de school	Verschilt per school	Nee
Bevoegde leraren	Vast en vraaggericht aanbod aan cursussen/begeleiding	CVMO en andere aanbieders	Afhankelijk van de vraag of het aanbod	Nee
Bevoegde leraren	Academische montessori master of education (i.o.)	Centrum Nascholing Amsterdam	2 jaar € 16.000	Nee; in 2009 nog te weinig inschrijvingen
Bevoegde leraren	Leergang oriëntatie op montessoriaans leiderschap (i.o.)	Centrum Nascholing Amsterdam	Aantal dagdelen + tweedaagse	Nee
Middenmanagement	Geen			
Directeuren	Geen			
OOP	Geen			

Inleiding

Er is geen montessori-opleiding tot leraar in het vmo. Gezien de structuur van de onderwijsopleidingen en de grootte van de NMV en de daarbij aangesloten vmo-scholen zal deze er ook niet komen. Dat betekent dat scholing plaatsvindt in de scholen zelf of via cursussen van het CVMO en dat het daarbij gaat om bevoegde leraren.

Voor studenten zijn er wel initiatieven via de opleidingsscholen en via een mogelijk te ontwikkelen aanbod van een minor.

Op dit moment is de montessori deskundigheid van docenten en directies nog geen onderdeel van de erkenningsprocedure voor vmo-scholen. De verwachting is dat dit wel in de naaste toekomst zal gebeuren.

Aanbeveling

Ontwikkel in samenwerking met het kenniscentrum en andere geëigende partners een standaard voor de montessori deskundigheid van leraren en directies aan een vmo-school. De standaard wordt zichtbaar in een door de NMV te verstrekken keurmerk voor begeleiders en een certificaat voor wie de cursus met succes heeft afgesloten.

Ontwikkel daarnaast een procedure voor begeleiders om tot certificering te komen, zodat een certificaat van vmo deskundigheid door gecertificeerde begeleiders (zowel van het CVMO als scholen) uitgereikt wordt.

Studenten

Een aantal (opleidings-)scholen biedt studenten 1^e en 2^e graad een beknopte oriëntatie op montessori onderwijs.

Een eerste stap naar een minor montessori/dalton onderwijs is gezet door een montessori lerarenopleider van de HvA. Dit bevindt zich in een verkennend stadium.

Aanbeveling

Onderzoek de mogelijkheden van de minor montessori/dalton. Het gaat daarbij om het ontwikkelen van de inhoud en de afstemming met het daltononderwijs. Neem mee wat de rol van het CVMO kan zijn.

Bevoegde startende leraren

Voor bevoegde leraren die starten op een vmo-school zijn er drie verschillende cursussen.

De CVMO cursus wordt ieder jaar gehouden voor docenten die van verschillende scholen komen.

Scholen met veel nieuwe leraren of startende vmo-scholen organiseren de cursus ook wel in de eigen school.

Bij startende scholen wordt de duur verlengd aangezien dan de ontwikkeling van de school richting montessorischool eveneens onderdeel wordt van de cursus.

Een aantal (grote) scholen organiseert zelf een cursus voor startende leraren, verschillend in aanpak en omvang. Veel vmo-scholen hebben daarnaast coaching voor nieuwe leraren, specifiek gericht op het montessori karakter van de school.

Er is geen inhoudelijke afstemming tussen de sectie en scholen die zelf cursussen organiseren. Deze afstemming is er wel tussen CVMO en sectie.

Aanbeveling

Ontwikkel criteria voor een cursusaanbod voor vmo leraren. Via een vastgestelde procedure wordt het programma van aanbieders beoordeeld en de certificering al dan niet vastgesteld. In de procedure wordt tevens meegenomen aan welke kwaliteitseisen uitvoerders van het programma dienen te voldoen.

Bevoegde leraren

Voor bevoegde leraren is er een cursusaanbod van het CVMO. Het aanbod wisselt. Cursussen staan open voor leraren van vmo-scholen en worden soms ook in company georganiseerd.

Scholen hebben daarnaast soms behoefte aan vormen van begeleiding bij hun montessori-ontwikkeling en maken daarbij gebruik van het CVMO en van landelijke of regionale begeleidingsdiensten en onderwijsbureaus.

Aanbeveling

Ook voor dit aanbod geldt dat indien de noodzaak van certificering zich voordoet, programma en uitvoerders via een procedure getoetst worden.

Academische master

Het Centrum Nascholing Amsterdam heeft een opzet gemaakt voor een tweejarige academische montessori master. Er is nog te weinig tijd en ruimte geweest om de cursus goed uit te zetten in de scholen. Deze specifieke master wordt wegens te weinig aanmeldingen (2009-2010) nog niet aangeboden.

Aanbeveling

Zorg voor duidelijkheid over wat de deelnemers en de directies kunnen verwachten van de opleiding, toekomstperspectieven en investering van tijd. Onderzoek of het aanbod inhoudelijk en in vorm (duur, prijs) aansluit bij wensen uit de sectie.

Middenmanagement en directies

Er zijn geen cursussen die specifiek gericht zijn op management van een vmo-school. Wel is een leergang 'Oriëntatie op montessoriaans leiderschap' in ontwikkeling, een cursus die het karakter heeft van een kweekvijver.

Apart dient vermeld te worden dat het moeilijk is om schoolleiders te vinden en dat directiefuncties vaak geruime tijd vacant blijven.

Aanbeveling

Voor management geldt dat vmo-scholen belang hebben bij een gezamenlijke kweekvijver voor managers en een cursus voor schoolleiders. Onderzoek wat hiervoor inhoudelijke standaarden zijn en zoek actief naar partners om dergelijke cursussen, die onderling goed afgestemd dienen te zijn, te organiseren.

OOP

Er is geen apart aanbod voor OOP. Zo af en toe nemen OOP-ers – met name conciërges – deel aan de cursus voor starende leraren. Gezien het kleine aantal vmo-scholen, is het de vraag of een aparte cursus voor OOP gewenst en realiseerbaar is.

Montessori Kenniscentrum, december 2009
Aangepaste versie na besprekingen

Bijlage 1: Voorstel uitvoering aanbevelingen

September-december 2009: bespreking notitie in secties

Januari 2010: overleg sectievoorzitters met kenniscentrum. Doel: bespreken of en op elke manier aanbevelingen worden uitgewerkt en door wie.

Januari – februari 2010: uitwerken aanbevelingen in werkplannen.

Vanaf februari 2010: voorleggen werkplannen aan secties.